

Zoltai: Balaton, Bethlen és sok program idén is

Eltelt egy esztendő – a körzet életében is. Tavaly ismét sok közös élménnyel gazdagodtunk, rengeteg programon találkozhattunk. Az elmúlt évek szokásaihoz hasonlóan, a Pesti Sólet idei első számában ismét arra kértük a Dohány utcai körzet elnökét, Zoltai Gusztávot, értékelje az elmúlt évet, s szóljon arról, mire számíthatunk 2013-ban, miket tervez a körzet vezetősége.

– A tavalyi terveinket szinte maradéktalanul teljesítettük. Lányavatást tartottunk, emlékeztetes a Purim-, vagy a decemberi Chanukka-ünnepség is, hatalmas létszámmal rendeztük meg a széder estét is. Szimchász Tajró napján megtöltötték a gyerekek a Dohány zsinagógát, amely boldog nevetésüktől volt hangos. A Múzeumok Éjszakája, és szokás szerint a Zsidó Nyári Fesztivál egyik kiemelt állomása volt zsinagógánk a Goldmark-teremmel. Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért segítségével felújítottuk az Emánuel emlékfa környékét, amely a fűvesítés után csodaszép lett. Az Alapítvány, a rendszeres konzultációk után, más téren is segíti törekvéseinket anyagilag. Alapítványunk az őszi nagyünnepek alkalmával ezúttal az Israel Sela Szakszociális Otthont támogatta 1 millió forinttal.

– Miként alakult a közösség élete?

– Hétköznap, reggel és este minimum két minijenne való hittestvérünk vesz részt a Talmud-Tórában az imádkozáson. Az esti ima keretében főrabbin tanítást ad. Hétfőnként továbbra is sok tanulni vágyót vonz a Talmud-Tóra főrabbin, dr. Frölich Róbert vezetésével, míg abban az időpontban a rebecen, Frölich Kati a hölgyek számára tart oktatást. De egyre kedveltebb a szintén főrabbin által szervezett szerdai szidra ismertetés. A Fischer Gyula Szabadegyetemen elkezdődött az újabb szemeszter, nem egy rendkívül érdekes előadással. A kulturális és egyéb rendezvényeinket nagy örömmel fogadják a kile tagjai – a prágai kirándulás sokak számára feled-

hetetlen emlék, miként idén is eltöltöttünk néhány napot Balatonon. Sálesüdeszeinket minden szombaton megtartjuk, s egyre több hittestvérünk – 40-50 fő – vesz részt rendre. Népszerűek a péntek esti keddusaink, mikor főRabbink az aktuális hetiszakasról beszél, a résztvevők száma oly magas, hogy nem egyszer kevés a mintegy 40 ülőhely. No és havi rendszerességgel jelenik meg, rendre új és érdekes rovatokkal körzetünk lapja, a Pesti Sólet, amely tovább javult és hűen tükrözi a körzet életét. S megújult a körzet honlapja is. A mindennapok mellett elnökünk beszélt az egyedi eseményekről is, így arról, hogy vendégül láttuk Stephen A. Leon, El Paso-i rabbit, aki egy vasárnap esti ima után tartott rendkívül izgalmas előadást, míg az egyik péntek este Arthur Schneier - a koronát visszahozó – főrabbi beszélt a hívekhez. De közösségünkben járt Erdő Péter bíboros is, miként többször is velünk imádkozott Iványi Gábor barátunk. Fontos megemlíteni, hogy külön köszöntöttük a kile egyik legkedveltebb tagját, a 90. születésnapját ünneplő dr. Schweitzer József professzort.

– Megmaradtak a más kiléssel szervezett programok...

– Valóban, a Dohány körzetnek a korábbiakhoz hasonlóan az elmúlt évben is akadtak közös rendezvényei a Bethlen körzettel, elég csak a népszerű, s immár hagyományos lecsópartit említeni. De tavaly TuBisvát ünnepén is közösen imádkoztunk, majd fogyasztottuk el a gyümölcsöket.

– Mire számíthatunk idén?

– Folytatjuk a Szabadegyetemet, amelynek első két előadásán már túl is vagyunk. Szeretnénk, ha kulturális programjaink sokszínűek maradnának, miként a már népszerű rendezvényeinket is igyekszünk megtartani. Míg a társkörzetekkel újabb közös eseményeket szervezünk majd. Állandó feladatnak tartjuk fejleszteni a reggeli és esti minjeneket, minél jobban bevonnánk a fia-

talabb korosztályt. Folytatjuk a férfi és a női oktatást is, miként idén egy angol tanfolyamot is beindítottunk. Igyekszünk több kirándulást szervezni, mert ezek tavaly is népszerűek voltak, ráadásul jelentős a közösségformáló erejük. Bízunk benne, hogy az elmúlt évekhez hasonlóan ismét eltölthetünk néhány napot közösen, Balatonfüreden. Terveink szerint folytatjuk a felújításokat, ezúttal a temetőkertben újulnak meg a sírkövek és a gettófal. Ám sok függ a költségvetésünktől és attól, hogy mennyire lesznek sikeresek pályázataink. Zárásként, itt is szeretnék köszönetet mondani vezetőtársaimnak munkájukért, s külön Nádel Tamás alelnök úrnak, az Alapítvány elnökének.

Purimi buli

A Dohány utcai zsinagóga körzetének vezetői szeretettel meghívják Önt és családját február 24-én az idei Purimi ünnepségre.

A szervezők ezúttal a felnőttek mellett fokozottan gondoltak a kicsikre is, s számukra meglepetés fellépővel kedveskednek.

A program kialakítása még folyamatban van, ezért kövessék figyelemmel honlapunkat: <http://dohany-zsinagoga.hu>, melyen naprakész információkat találhatnak majd.

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák alatti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeitnapon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunkban továbbra is közreadjuk, hogy elhunyt szeretteiknek mikor van a Jahrzeitje.

Zallel Béláné	február 1.	Zóber Jenő	február 8.	Sommer Istvánné	február 17.	Reich Ferenc	február 24.
Réti Gyula	február 2.	Kemer Sarolta	február 12.	Illés Sándor	február 21.	Schaffer D. Dezső	február 24.
Rosenstein Dávid	február 2.	Dr. Kéri Lajos	február 13.	Zoldán Sándor	február 22.	Landler László	február 25.
Farkas Jenő	február 6.	Márkus László	február 14.	Rubin Simon	február 23.	Ács Adalberg Tibor	február 27.
Schaffer D. Dezsőné	február 8.	Monoki József	február 15.	Spira Jenő	február 23.	Dancz Béla	február 28.

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Emlékezzünk a régiekről: Kovács Sándor (4. oldal)

Barangolás az iratok között (5. oldal)

A Zsidó Múzeum születése (7. oldal)

Elnöki évértékelő (8. oldal)

Ajándék imaterítők a Hősökben (3. oldal)

Weisz Árpádra emlékeztek egy olasz bajnokin

Az Internazionale tíz napja hosszabbítás után 3-2-re legyőzte a Bolognát a labdarúgó Olasz Kupa negyeddöntőjében. De számunkra az a fontos, hogy a felek közös kampányt indítottak az olasz stadionokban tapasztalható rasszista megnyilvánulások ellen, s ennek jelképeké Weisz Árpádot, a két csapat egykori magyar edzőjét választották. Massimo Moratti, az Inter elnöke elmondta, Weisz a klub történetének része, a szakértelem és az elkötelezettség jelképeként vált ismertté. Újító volt, akire borzalmas vég várt. A meccs előtt Moratti és Albano Guaraldi, a vendégcsapat elnöke kicserélte a két csapat által a pályára lépéskor viselt mezt, melyen Weisz arcképe és a „Nem a rasszizmusra” felirat volt látható. A megemlékezésen részt vett a két város polgármestere, sportügyi tanácsosa, a milánói zsidó közösség képviselői és Manno István, milánói magyar főkonzul is.

Ősi zsidó közösség élt Afganisztánban

Észak-afganisztáni barlangokban talált, részben héber, arámi és judeo-perzsa nyelvű iratok tanúsága szerint mintegy ezer évvel ezelőtt virágzó zsidó közösség élt a térségben. Az Izraeli Nemzeti Könyvtár tudósai tárták a világ elé azokat az írásos leleteket – bibliai értelmezéseket, személyes leveleket, önéletrajzi vallomásokot és pénzügyi feljegyzéseket –, amelyeket Afganisztán északi-északkeleti részén lévő barlangokban fedeztek fel. Azt nem árulták el, hogy kik találták meg az iratokat, csupán annyit mondtak, különböző régiségkereskedőktől vásárolták össze őket, s felismerhető zsidó neveket tartalmaznak, és hitelességüket karbonos kormeghatározással erősítették meg. A XIX. század végére Afganisztán zsidó közössége 40 ezerre fogyatkozott, míg a XX. század közepére pedig alig ötezerre csökkent. Jelenleg csupán egy zsidó vallású személyt tartanak nyilván az országban.

Dr. Frölich Róbert rovata

A zsidóságban több újév is van. Ez nem is olyan furcsa, mint amilyeneknek hangzik az első pillantásra. A nem zsidó naptári évben is sokféle évkezdet és – vég van. Gondoljunk csak a tanév kezdetére és végére, vagy akár a pénzügyi évre. Ez alapvetően ugyanaz a metodika, mint a különböző zsidó újévek.

A legfontosabb új esztendő természetesen Rajs Hásónó, Tisri hónap elsején és másodikán. Új évkezdet továbbá Niszán hó elseje, a királyok új éve. E dátumtól számították a királyok uralkodásának éveit. Elul első napja a tizedek új esztendeje. E naptól számították a terményekből való adófizetési kötelezettséget. Végezetül Tu BiSvát, azaz Svát hónap 15. napja a fák újéveként ismeretes. A „Tu” nem szó, hanem, mivel a héber nem használja sem az arab, sem a római számokat, így a betűk rendelkeznek számértékkel. A két héber betű: a ו = 9, és a י = 6, együtt kiadja a napot, a 15-öt. Azért nem írjuk a számot a logikus 10+5-ös felbontásban, mert e számoknak megfelelő betűk egybeolvasva I.ten egyik nevét adják ki.

Tu B'Shevat eredeti célja a fák terméséből adandó tized kötelezettségének kiszámítása volt. Mózes III./19:23-25 kimondja, hogy a fák gyümölcsét nem szabad fogyaSZtani az első három évben, a negyedik év termését áldozatként be kell mutatni, és utána, az ötödik évtől lehet csak enni a gyümölcsöt. Tu BiSvátkor a fa életének egy újabb évébe lép. Ha például Svát 14-én ültettek egy fát, akkor az Tu Bisvát után már második évébe lépett, míg ha Svát 16-án ültették, akkor csak a következő Tu Bisvátkor lett két esztendő.

Kezdje tanulással a hetet!

Az i.tentisztelet után is folytatódik a hétfő esti program, aki teheti, maradjon, mert nagyjából 17:30-tól főrbabink, dr. Frölich Róbert tart – többek között Misna - oktatást az érdeklődő uraknak a Talmud Tórában, a hölgyek szintén 17:30-tól Frölich Katival tanulhatnak a Dohány körzet irodájában (Síp u. 12 – I. emelet). Persze a jelenlevők minden más, a vallással kapcsolatos kérdéseikre is választ kaphatnak. Így a szokások, vagy éppen az éppen aktuális ünnepek kapcsán is faggathatják főrbabinkat.

Tizenöt gyümölcs Svát 15-én

Tu BiSvát nem szerepel a Bibliában. A Misna a zsidó szóbeli hagyomány 200 körül kodifikált gyűjteménye említi meg Rajs Hásónó traktátusban. A pontos idejéről azonban a két jelentős iskola, Hil-

szágot, ezért a szigor a vallási kérdésekben. Hillél optimistább és liberálisabb szemléletű volt, nem osztotta barátja s egyben vitapartnerre véleményét, ezért könnyít a vallási szigoron.

lél, illetve Sámáj iskolája már vitatkozik. Sámáj szerint Svát elseje a megfelelő időpont, míg Hillél a tizenötödik napot jelöli meg. Mint az esetek döntő többségében, mikor e két iskola vitatkozik, az elfogadott vélemény Hillélé. Hillél, a Talmud legendás alakja Babilóniában született, onnan vándorolt Judeába, ahol favágóként élt és e mellett tanult, nagy szegénységben. Olyan képességeket árult el, amelyekre való tekintettel mentesült a tandíjfizetés alól, így válhatott az egyik kiemelkedő bölccsé. Sámáj, aki szigorúságáról és türelmetlenségéről volt híres, Judeában született, és építőmesterként dolgozott. Mint akkoriban mindenki, a munka mellett tanult, szorgalmával és tehetségével Hillél méltó társává emelkedett. Mindketten Heródes korában éltek. Az akkori júdeai viszonyok magyarázzák kettejük felfogásbeli különbségét. Sámáj attól tartott, hogy minden, a rómaiakkal való szoros kapcsolat gyengíti a zsidó-

Visszatérve TuBisvátra: kevés hagyománya, vagy szokás van e napnak. Mózes V/8:8 alapján Izrael földjének hét kiemelkedő terménye van: búza, árpa, szőlő, füge, gránátalma, az olajbogyó és a datolyaméz. Eredetileg ezeket fogyasztották e napon. Később Európában, ahol e gyümölcsök nehezen voltak elérhetőek, Izrael földjéről származó szentjánoskenyeret fogyasztottak, mivel e növény jól tűrte a hosszú utat. A kö-

zépkori kabbalisták vezették be a sokféle gyümölcs fogyasztásának szokását. Ma általában tizenötféle gyümölcsöt eszünk e napon, megfeleltetve a dátumnak. A gyümölcsök számának növelése I.ten dicsőítését jelenti, aki számtalan növényt teremtett. Ugyancsak középkori kabbalista szokás, amely nálunk nem terjedt el, hogy a pészachi széder mintájára TuBisvát-i szédert tartanak. Mindazonáltal széles körű és igen szép szokás, hogy a tizenöt között van olyan gyümölcs, melyet az adott esztendőben még nem ettünk, így arra egy külön bróchet, a sechehejjonut kell mondanunk. Ezzel az áldással hálát adunk I.tennek, hogy megérhettünk egy újabb szép napot. Rábbénu Gersom, a XI. század kiemelkedő decizora szerint e napon nem böjtölnek, amiképp nem böjtölünk Rajs Hásónókor sem.

Szerda? Szidra!

Főrbabink a hét közepére is szervezett programot a tanulni vágyó hittestvérek számára. Szerdánként a délutáni i.tentisztelet után, kb. 17.³⁰-tól az adott heti hetiszakaszokról beszél bővebben az érdeklődőknek. Tehát ha szerda, akkor SZIDRA!

I M A R E N D

Hétköznapi: 7.³⁰-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja novembertől 17.⁰⁰ óra, helyszín a Talmud-Tórában.

Az esti ima előtt fél órával sakkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!

Péntek esti ima (novembertől): 17.⁰⁰-kor a Hősök Templomban.

Szombat reggeli ima a Hősök Templomban: Sachrisz: 9.³⁰

Tóraolvasás: 10.⁰⁰ Muszáf ima: kb. 10.⁴⁵

A péntek esti kiddust a Hevesi Sándor teremben tartjuk, míg a szombat délutáni sálesüdeszt továbbra is a Talmud-Tórában.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

2013. január 26.	16. ²⁵	2013. február 16.	16. ⁵⁵
2013. február 2.	16. ³⁵	2013. február 23.	17. ⁰⁵
2013. február 9.	16. ⁴⁵		

www.dohany-zsinagoga.hu

Millennium: a Zsidó Múzeum születése

Két hónapja új sorozattal kedveskedünk olvasóinknak, igyekszünk bemutatni a Magyar Zsidó Múzeumot, amely szerves része zsinagógánknak, s - főként nyáron –sokszor elsétálunk előtte. Bár vélhetően sokan jártak a múzeumban, a múltjáról kevesebben tudnak. Ezen változtatnánk, a jövőben megismertetjük Önöket a történelmével, illetve olvashatnak az állandó -, és az időszak kiállításokról is. No de ugorjunk vissza az időben bő egy évszázadot...

Egy önálló, döntően zsidó vallási kegytárgyakat tartalmazó kiállítás gondolata először 1896. évi millenniumi ünnepségsorozat kapcsán merül fel, amikor az ezeréves Magyarország történelmi egyházainak sorában a zsidóság mintegy 90 műtárggyal képviselteti magát. Szabolcsi Miksa, az

mellé tervezett kultúrház – amelynek telkén Herzl Tivadarnak, Izrael Állam megálmodójának szülőháza állt, – adjon otthont a múzeumnak. A Zsidó Múzeum végül valóban ebben az épületben nyílik meg 1932-ben. Az épületet Vágó László és Faragó Ferenc tervezi, s egybeépül a

Egyenlőség című újság főszerkesztője javasolja, az egyszeri alkalomra összegyűjtött kiállítási anyag legyen egy jövőendő zsidó múzeum bázisanyaga, a múzeum maga pedig a zsidó múlt vállalási és történeti értékeinek országos gyűjtőhelye, művészeti központja, tudOMányos műhelye. Az ötletet a következő évtizedben a magyar zsidóság legrangosabb kulturális szervezete karolja fel és valósítja meg. Többek között az IMIT (Izraelita Magyar Irodalmi Társulat) ülésén terjeszt be indítványt 1909-ben dr. Mezey Ferenc, a Magyar Izraeliták Országos Irodájának titkára. Az ennek nyomán megalakuló múzeumbizottság elnöke a bankigazgató Székely Ferenc, a tagok között ott találjuk Bacher Vilmost, a neves orientalistát, Alexander Bernát nem kevésbé neves filozófust, Blau Lajost, a Talmud kiváló tudósát, Marczali Henriket, az ismert történészt és Mahler Ede asz-szirológus-egyiptológust, valamint olyan híres művészeket, mint Fényes Adolf festőművészt, Lajta Béla építészt, Szabolcsi Miksa író-főszerkesztőt. A bizottság felhívásban kéri a magyar zsidóságot, hogy ajándékozzon műtárgyakat, dokumentumokat, régiségeket, ereklyéket egy leendő múzeum számára.

A nagyjából 1500 tárgyból álló gyűjtemény első otthona 1915-től egy Hold utcai lakás, de már ott, a szűk keretek között is tudományos igénnyel rendszerezik a gyűjteményt, és a hivatalos nyitás előtt elkészül az első leíró katalógus. A megnyitót 1916 januárjában tartják. Néhány éven belül azonban kiderül, a Hold utcai múzeum csak ideiglenes megoldás lehet, ezért 1921-ben Szabolcsi Lajos javasolja, hogy a Dohány utcai zsinagóga

Figyeljenek jobban egymásra a hidegben!

Előző számunkban az év végén megszokott be-vasárlások kapcsán adott hasznos tanácsokat Bogdán András alezredes, a VII. kerületi Rend-őrkapitányság alosztályvezetője. Ezúttal nem csak értékeink védelmére hívta fel a figyelmet, beszélt arról is, hogy a hideg időben miként segíthetünk az egyedülélő embereken.

– Az év végi dömping után – már hagyományosan – csendesen kezdődik az év. Az alacsony hőmérséklet miatt figyeljünk a fedél nélkül élőkre. De fontos, hogy a magukra hagyott, vagy egyedül élő embertársainkra is ügyeljünk – kezdte Bogdán András. Ha több napja nem látták egyedül élő, vagy idős szomszédjukat, kérjük hívjanak minket a 112 segélykérő számon. Akkor is telefonáljanak, ha tudják, nincs fűtés a lakásban, vagy nincs ennivalója a rászoruló embernek. A bejelentéseikre azonnal reagálunk, vagy társszervezeteinket irányítjuk a helyszínre.

– Változatlanul fontos tanácsom, hogy ne hordjanak hivalkodóan ékszereket, mert a kivillanó aranylánc, gyűrű, vagy bármi más, vonzza a rosszban sántikálókat. Társasházban, bérházban élők, a lépcsőházba, ne engedjenek idegeket, még ige hirdetési, vagy alapítványi gyűjtési szándékkal sem. Ha beengedte az ismeretlent, kísérje figyelemmel mozgását az épületben a távozásáig. Természetesen a lakásba se engedjenek be idegent. A Vízművek,

Dohány utcai zsinagógával, és, azzal építészeti-leg tökéletes egységet alkot. A múzeum első igazgatója Kohlbach Bertalan, a Hold utcai múzeumban még nem létezik ez a pozíció, a múzeum vezetését egy „múzeumőr” végzi.

Az 1930-as évek egyre fenyegetőbb légkörében a Zsidó Múzeum szerepe felértékelődik. Egyrészt olyan témájú kiállításokat szerveznek, amelyek a magyar zsidóság tevékeny részvételét bizonyítják a magyar történelem különböző periódusaiban, másrészt kiállítási lehetőséget biztosítanak azon zsidó képzőművészeknek, akik származásuk miatt kiszorulnak az országos kiállításokról: Ámos Imre, Perlott-Csaba Vilmos, Kádár Béla, Bálint Endre, Vajda Lajos műveit csak itt láthatja a közönség, az OMIKE művészakciójának részeként. Az első időszakos kiállítást 1937-ben rendezik meg, de az első igazán jelentős program az 1938-ban megnyílt „Emancipációs kiállítás”. 1942-ben a múzeum értékes műkincseit a Magyar Nemzeti Múzeum két munkatársa, Dr. Bárányné Oberschall Magda és Tápai Szabó Gabriella a Nemzeti Múzeum pincéjében rejtik el. A bankszéfben elhelyezett régi oklevelek azonban eltűnnek, a hírhedt Zsidókutató Intézetbe vitt anyag nagy része szintén eltűnik, vagy megsemmisül. A német megszállás alatt a zsinagógával egybeépített Zsidó Múzeumot munkaszolgálatos körletté alakítják át, és mivel kapuja a gettón kívül helyezkedik el, sokak számára a menekülés egyetlen lehetőségét nyújtja. (folyt. köv.)

Emlékezzünk a régiekről- A szeretet és a hangok kovácsa

Új sorozatunkban azokat a templomjáró társainkat szeretnénk bemutatni, akik nincsenek már közöttünk. Sok arc, sok személyes történet még közöttünk él, de fontos, hogy az emlékü, emlékezetük soha se múljon el. Bemutatott nagyjaink között lesznek híres rabbik, kántorok, előljárók, de lesznek hétköznapi kis-nagy emberek, akik meghatározó személyiségei voltak templomkörzetünknek.

Kovács Sándor (Alexander Züsskind ben Majse) 1917. július 3-án született Óbudán. Aki már érett férfiként felszínesen ismerte meg a Dohány-Hősök templomok kántorát, azt gondolhatta, picit morcos, barátságtalan ember. Valójában székszavúsága, és introvertáltsága érzelmes, tisztaszívú és jó humorú személyiséget takart, híres volt precizításáról, pontosságáról és szakmai alázatáról. Édesapja órásmester volt, édesanyja otthon nevelte négy gyermekét. Köztük a második legfiatalabb Sándort, aki már gyermek-kora óta az Óbudai Zsinagógába járt, itt a neológ zsidóság alapjain túl megismerkedett a zsinagógai dallamvilággal is, amely később egyre komolyabban kezdte érdekelni.

A nyugodt ifjúság éveit megzavarta a háború. A család felnőtt férfi tagjait munkaszolgálatra vitték. Sándor Kárpátalján szolgált, az erőltetett menetelés, és a mostoha körülmények tizedelték a századot. Sándor már gyermekkorától hosszú túrákat tett meg aktív természetjáró édesapjával. Ennek köszönhetően a napi több kilométeres menetelések számára szinte könnyed „kirándulásnak” számítottak, míg más társainak a halált jelentették. Külön tragédia volt számára, hogy édesanyja Auschwitzba került. Amikor ezt öccse Zolika, megtudta, lopott egy nyilas egyenruhát, amelyben megpróbált utánamenni és megmenteni, ám mindkettőjüket végérvényesen elnyelte a haláltábor.

A háborút követően a család megmaradt tagjai, a papa (Apus), Sándor, a bátyja, Gyuri és a nővére, Klárika megpróbáltak új életet kezdeni a romokon. Sándor régi álmát valóra váltva jelentkezett a Zeneakadémia ének szakára, amit később elvégzett. Az 1950-es évek elején ismerkedett meg szeretett feleségével, Friedmann Évával. Az 1956-os események ismét beleszóltak a család életébe, Klárika Amerikát választotta új hazájául. Sándort az akadémia elvégzését követően az Óbudai Zsinagóga vezetősége kérte fel, lépjen Kohn Jenő, a templom vezető kántora helyére, mert az előd is elhagyta az országot. Ebben az időszakban (1960-as évek) Kovács Sándor már a Magyar Rádió kórusában, és az egykori Csáky (ma Hegegyűs Gyula utcai) zsinagógában is tagja volt a templomi kórusnak, de a legtöbbet Loránd Mártontól, a híres főkántortól tanulta. Néhány év elteltével átkerült a Frankel Leó úti zsinagógába, ahol Si-rola Sándor kántor helyére kérték fel. Ekkoriban tagja volt a Lewadowsky Kórusnak, majd a Loránd Trió tagjaként megismerhette nagyszerű bariton hangját a közönség. Amikor a Loránd testvérek elhagyták az országot, a Dohány utcai körzet vezetősége hívta, hogy lépjen a kile szolgálatába. Hatalmas szorgalommal és elhivatottsággal viszonyult a feladathoz. Időt és fáradságot nem kímélve tanulta a helyes héber kiejtést, ze-

Kovács Sándor (jobbról)

neileg pedig Lisznyay-Szabó Gábertől, később pedig Lisznyay Máriával közösen sajátította el a templom zeneiségét és vallási rituáléját. Több mint 30 éves működését olyan mérföldkövek is jelzik, mint a Loránd Trió hanglemezei, vagy a több kiadást is megélt önálló lemeze, mely egyben a Dohány utcai zsinagóga zenei világát is kiválóan tükrözte. 1979. májusában, amikor még ritkán jutottak ki nyugatra, Lisznyay Máriával és Somló Andorral Bécsben a „Yeruálajim sel záháv” interpretációját, amelynek műsorra tűzéséhez abban az időben egy magyarországi kántornak nem kis bátorság kellett. Közismerten szoros barátság fűzte Scheiber Sándorhoz, az egykori Rabbiképző igazgató professzorához, a nagy tudóshoz is. Számtalanszor előfordult, hogy a Dohány utcai I.tentiszteletet követően átment a szemináriumba, ahol örömmel recitálta az imákat az ott egybegyűlteknek is. Szeretett felesége 1983-ban hunyt el, majd a sors csapásaként lánya, Györgyike egy éven belül követte édesanyját. Számára ettől kezdve a legnagyobb feladat Gábor unokájának felnevelése volt. Tette ezt a legnagyobb szeretettel, odaadással és példamutatással. Majd három évtizedet töltött el úgy a Dohány-Hősök templomok kántoraként, hogy soha, egyszer sem hiányzott, mindig lehetett számítani rá. Akkor is, amikor egy év alatt kellett eltemetnie imádott feleségét és leányát. Őt, aki

sok évtizedes kántori működése alatt oly sok rab-bival tudott békésen, és kölcsönös tiszteletben együtt dolgozni, a ’90-es évek elején újonnan érkező rabbi visszavonulásra készítette. Ezt követően már kizárólag imádott unokájának élt. Kovács Sándor 1992. december 4-én hagyta el a földi valóságot, és csatlakozott a mennyei kórusához.

Izsák Gábor

Meghívó

Szeretettel meghívjuk Önt és családját **március 25-én a Goldmark-terembe, a Dohány utcai körzet szokásos Széder-estjére.** Az esti imát követő vacsora **4500.- forintba kerül,** Jelentkezni február 25-től lehet Fülöp Ildikónál az irodában (VII. Síp u. 12. I. emelet), vagy az ismert telefonszámon (06 1) 413-1515.

Barangolás az iratok között Katona Ferenc

Rendkívül színvonalas és érdekes előadás részesei lehettünk Katona Ferencnek köszönhetően a dr. Fischer Gyula Szabadegyetemen január közepén. Ezt bizonyítja, hogy szinte mindenki elismerően bólogatott az „óra” végén, s miként a Síp utca Dísztermében, a diákok egy valódi egyetemen is vastapssal jutalmazták volna a hallottakat.

A Washingtoni Holocaust Múzeum ma már nyugalmazott levéltárosa némi múltidézéssel kezdett, beszélt az előadás helyszínéről, hogy annak idején Zoldán bácsi tartott ott Talmud-Tórárt, hogy bármerre néz a történelem, és az emlékek veszik körül. Itt kapta első játékmackóját, míg a ruhatár helyén csokit lehetett venni. S persze szólt édesapja, a Dohány utcai zsinagóga egykori főrabijja, Katona József irodájáról is. A múltidézés végén pedig arról, hogy először itt látott régi iratokat, amelyek akkor még nem hozták lázba különösebben, később viszont... Többnyire már ekkor is szájátva hallgattuk, de amikor a havazás miatt kis késéssel érkezett dr. Schweitzer József professzort üdvözölte, s hozzatette, kedvéért az Operában is újrakezdenék a nyitányt, nem csak mosolyt csalt az arcokra, de végleg megnyerte magának a hallgatóságot. Katona Ferenc elmondta miként jött létre a washingtoni múzeum: egy könyv alapján film készült a holocaustról, s kiderült, hogy az emberek pláne a gyerekek milyen keveset tudnak erről a korról, ezt igazolta Ellie Wiesel tanulmánya, melyet Carter elnök felkérésére készített. Némi vita utána döntöttek a múzeum létrehozásáról, melynek alapkövét Reegan elnök tette le, míg 1993. áprilisában Clinton nyitotta meg. Eleinte úgy gondolták, érkezik majd pár száz irat, ezzel szemben mára 70 millió gyűlt össze, s csak a magyar anyagok száma meghaladja a 2 milliót. Ebben persze szerepe van annak is, hogy fokozatosan tölték ki az időhatárokat. Először csak az

1938-tól kezdődő iratok kerültek be, majd a numerus clausus idején születettek is, végül az 1949-es népbírósági jegyzőkönyvek is. Rengeteg dokumentum semmisült meg a bombázások idején, a munkaszolgálat során, vagy a csendőrök tüntették el, később Szálasiék égették el sokat. Aztán 1956-ban újabb veszteség, a szovjetek egy régi térkép alapján laktanyának hitt levéltárat romboltak le...

Zárásként – a megjelentek lelkes tapsa előtt – még egy mehökkentő királyhegyesi okiratról hallhattunk, amely 1944-ben készült és egy kánsz igazolja, hogy egyik szülője sem zsidó... Előadónk csipkelődve megjegyezte, ha Kucorica Jancsíról viszont kiderült volna, hogy hit-testvérünk, akkor talán az egész történet máshogy alakul...

A nagy hangszer

Előadó: **Freiman Péter**
csellóművész

Az előadás helyes és ideje:
1075. Bp. Síp utca 12.
(Díszterem)

2013. február 12., kedd 17:30

Hirdessen lapunkban!

Januártól a Pesti Sóletben is elhelyezheti apróhirdetését. Kereshet, kínálhat állást, albérletet, ajánlhatja szolgáltatásait, eladhat. Vagy amit éppen szeretne. Az apróhirdetések díja, szavanként: 80 forint. Más típusú hirdetés esetén külön megállapodást kötünk. Hirdetési szövegét a pestisolet@dohany-zsinagoga.hu email címre küldje el, minden hónap 10. napjáig.

LAKÁS ELADÓ

Klauzál téren zárt folyosós házban tulajdonostól eladó egy I. emeleti 73 nm²-es 2 szobás összkomfortos lakás. Érdeklődni: Balogné, 06 (45)435-352 vagy: 06 20 385-9494.

Zsinagógák a nagyvilágból - Szófia

Képeslapok – képes történelem XIII.
Egy éve újsorozattal kedveskedünk olvasóinknak. Egy 1400 darabból álló magángyűjteményt teszünk „közkinccsé”, és hónapról-hónapra bemutatunk egy-egy lapot, a hozzá tartozó ismeretekkel, érdekességekkel. A gyűjtemény az 1890-től 1945-ig megjelent, zsinagógákat ábrázoló, illetve a zsidósággal, a zsidó emberekkel, szokásokkal és üdvözletekkel foglalkozó lapokat tartalmazza. Görögország után ismét irányt váltunk és meglátogatjuk Bulgáriát.

Bulgária területén a II. század óta élnek zsidók. Egy késő, e századból származó latin feliraton jól látható egy menóra is. Theodosius római császár 379-es zsidóellenes rendeletei miatt az akkori görög területeken élő zsidók, a Bizánci Birodalom más

София — Вътрешността на паралелната синагога.
 Sophia — Intérieur de la Synagoge.

üldözött zsidóival együtt a mai Bulgáriában találtak otthonra. Az egységes bolgár állam létrejöttét követően az ország a pogány vallásokat elhagyva a IX. századra felvette az ortodox keresztény hitet. Sok egyházi vezető azonban zsidó lehetett, ezt bizonyítják a X. és XI. századi egyházi vezetők nevei, mint Samuil (Sámuel), Mózes, Dávid. 1331-ben az ország cárja, Iván Alexander feleségül vett egy Sara nevű zsidó nőt, akit később áttértettek és „átkereszteltek” Teodórára. Hasonló történet zajlott le, mint Eszter könyvében, 1352-ben a templomi tanács eretnekség vádjával ki akart végezni három zsidót, s feltehetőleg Sara-Teodóra hatására a cár nem engedte. A XIV-XV. században jelentős zsidó közösségek alakultak ki a nagyobb településeken pl. Nikopol, Szófia, Yambol és Plovdiv. A török hódoltság idején sokan érkeztek német területekről, de Magyarországról is. Korabeli útleírások többször megemlítik, hogy Szófia utcáin sokszor lehetett jiddis beszédet hallani. A XVI. században Szófia rabbija askenázi imakönyvet adott ki. A Szalonikiből, Macedónia és Olaszország, Bosznia különböző területeiről menekült szefárd zsidók komoly kereskedelmi központokat hoztak létre. 1664-re Szófiában meghatározó volt az askenázi és a szefárd jelenlét. A közösségeket egy központi rabbinátus irányította, élén a főrabbival. A XVII. századra az új kereskedelmi központok és a gazdasági tevékenységek sikerei miatt a zsidók különböző kiváltságokat kaptak. Az országban élő zsidók élethelyzetének változását az oszmán uralom vége, majd az 1800-as években kialakult politikai helyzet hozta. Az 1880-as években kitört háborúk (szerb-bolgár, orosz-török) szembe fordították a lakosságot a helyi zsidó közösségekkel, meggyanúsítva őket az aktuális ellenséggel való szimpátiával. Több pogrom, fosztogatás sem került el az akkori közösségeket. Ezután az állam, mint egyenlő polgárokat besorozta a zsidókat is katonáknak, akik részt vettek mind a szerb-bolgár háborúban, mind az I. világháborúban. A II. világháború előtt a bolgár zsidók körében a meghatározó nyelv a ladino volt. A korai cionizmus hatására sokan vállalták a kivándorlás nehézségeit az öt-újházába. Az 1936-ban létrejött Ratnik nacionalista szervezet volt a bolgár antiszemitizmus

előfutára. Programjában elsőként szerepelt a zsidók jogfosztása, és megsemmisítése. III. Boris cár és a bolgár parlament 1941-ben hozott a zsidó lakosság ellen először jogi korlátozókat. Ezek megtiltották a zsidók bizonyos szám feletti egyetemi felvételét; korlátozták szavazati jogukat, a köztisztviselői pozíciókat, és a katonai szolgálat betöltését; nem házasodhattak nem zsidókkal, illetve nem juthattak földekhez. A rendeletek ellen a Bolgár Ortodox Egyház, a bolgár Munkáspárt, neves írók, szervezetek és természetesen a zsidóság vezetői is tiltakoztak. Bulgária hasonlóított abban Dániához és Finnországhoz, szemben más, a nációkkal szövetséges országokkal, hogy a 48 000 fős zsidó lakosságot sikerült megmenteni a koncentrációs táborok poklától és a deportálásoktól is. Dimitar Peshev (1894-1973) igazságügyi miniszter dacolva a náci örület haragjával, szembement az elnyomó rendszerrel, és kiállt a törvények ellen. Neki köszönhető döntően, hogy a bolgár zsidók likvidálását megakadályozták. Az egyház több tisztviselője és egyszerű polgárok is bátran kiálltak a honfitársaikért! A háború után a túlélők nagy része kivándorolt Izraelbe, így mára csak 1000 főre tehető a zsidók száma Bulgáriában. A Szófia központjában, a vásárcsarnokhoz közeli, az osztrák Friedrich Grünanger tervezte, Délkelet-Európa legnagyobb zsinagógája sok tekintetben hasonlít a bécsi Leopoldstadter zsinagógára. Az épületet 1909. szeptember 9-én I. Ferdinánd cár jelenlétében avatták fel. Az építkezést, amely 1903-05 között indult, egy leMBERGI születésű rabbi, Marcus Ehrenpreis, és a helyi vezetőségi tagok, Ezra Tadjer és Avram Davidjon Lévy felügyelték. A mór stílusban épült, a bécsi szecesszió jeleit magán hordozó zsinagóga 1300 főt tud befogadni, mérete 1659 m2. Az oszlopok carrarai márványból készültek és többszínű velencei mozaikok is díszítik, továbbá gazdag dekoratív falfaragások. Érdeklenség, hogy az épület csillárja rekord méretű – 1,7 tonna! MaNAPSág csak 50-60 hívő használja rendszeresen, de 1992. május 8-tól a Bolgár Zsidó Történeti Múzeumnak is otthont ad. *Izsák Gábor*

A Blogger Séf ajánlata

Sharon Asher

www.izrael-kulturaja.blogspot.com

Jó étvágyat kívánunk!

Forró almaleves aszalt szilvával
Hozzávalók: 4 alma, 2 dl fehérbor, 4 dkg cukor, 2 evőkanál méz, 8 szem szegfűszeg, 1 rúd fahéj, 1 citrom reszelt héja, 12 dkg aszalt szilva

Elkészítés: Az almákat megmossuk, meghámozzuk, kimagozzuk, és a húsát nagyobb darabokra vágjuk. Edénybe tesszük az almát, ráöntjük a bort és annyi vizet, hogy félujjnyira ellepje. Hozzáadjuk a cukrot, a mézet, egy csipet sót, és teatojásba zárva a szegfűszeget, a fahéjat. Feltesszük főzni. Amikor puha az alma, kivesszük a teatojást. Az almát a levével együtt összeturmixoljuk. beleszórjuk a citrom reszelt héját, és kíméletesen összeforraljuk. Közben apróra vágjuk az aszalt szilvát. Leveszszük a levest a tűzről, beleszórjuk az aszalt szilvát, 2-3 percen át pihentetjük, és amikor megpuhult a szilva, tálaljuk.

Gyümölcsös pulykamell burgonya krokettel
Hozzávalók: 1 kg pulykamell filé, 4 gerezd fokhagyma, 50 dkg aszalt sárgabarack és aszalt szilva, 1 dl száraz fehérbor, só, őrölt bors
A körethez: 70 dkg burgonya, 3 dkg margarin, 1 tojás sárgája, só, őrölt szerecsendió.

Elkészítés: A pulykamellet ujjni vastag szeletekre vágjuk, klopfoljuk, aztán sóval, borssal, zúzott fokhagymával fűszerezzük. Az apróra vágott aszalt gyümölcsöket fehérborral meglocsoljuk, fél óráig állni hagyjuk és a hússzeletekre szórjuk. Felgöngyöljük, hústúvel összetűzzük, és olívaolajon pirosra sütjük. A burgonyát sózott vízben puhára főzzük, majd összetörjük. Hozzáadjuk a margarint, a tojássárgáját, sóval, szerecsendióval fűszerezzük. Vizes kézzel rudakat formálunk belőle, és lisztbe, felvert tojásba, illetve zsemlemorzsába forgatjuk. Majd kisütjük.

Kekszes-almás sütés nélkül
Hozzávalók: A tésztához: 50 dkg háztartási keksz, 3 csomag főzni való vanília ízű pudingpor (12 dkg), 20 dkg kristálycukor, 8 dl víz, 1,25 kg alma. A tetejére: 4 ek. porcukor, 4 ek. keserű kakaópor, 5 dkg sütőmargarin

Elkészítés: Az almát meghámozzuk, kicsumázzuk és lereszeljük. Lábasha rakjuk, fél liter vizet öntünk rá, cukorral ízesítjük, majd 8-10 perc alatt puhára főzzük. A pudingport 3 deci vízzel kikeverjük, az almához öntjük, és kevergetve 2 percig főzzük, míg besűrűsödik. Egy közepes tepszi alját kekszzel kirakjuk, az almakrémet rákenjük. A tetejére megint kekszet teszünk. A kakaóport, a porcukorral vízzel kevergetve fölforraljuk, a tűzről levéve a margarint hozzáadjuk, majd a mázat a sütemény tetejére kenjük. Egy napra hűtőbe rakjuk.

Kardos: szabadságot nem, de életet hoztak a szovjet katonák

A budapesti gettó felszabadulásának 68. évfordulójára emlékeztünk január 18-án a Dohány utcai zsinagógában. A hó és a hideg ellenére is sok százan foglaltak helyet a padsorokban és hallgatták Fekete László énekét, melyet a Dohány kórusa kísért, s az eseményen Kardos Péter zuglói főrabbi tartott beszédet. Kiemelte, jó lenne, ha akár csak 1945-ben egy orosz katona, mi is kijelenthetnénk ma: „fasiszti kaput”.

Azért jöttünk, hogy megemlékezzünk arról a pilanatról, amikor felszabadult a budapesti gettó – kezdte beszédét Kardos Péter főrabbi január 18-án a Dohány utcai zsinagógában. Kiemelte, miután többségében olyanokat lát, akik szerencsére nem élték át a borzalmakat, így el kell mondania, amiről az elmúlt két és fél évtizedben kevés szó esett: a szovjet Vörös Hadsereg felszabadította a budapesti gettót. A főrabbi beszélt arról, hogy 69 éve a kétség uralkodott, s csak bizonytalanság volt. Eichmann megnyugtató szavai után nem hitték volna

Ajándék imaterítók a Hősökben

Január elején jeles esemény tanúi lehettünk a Hősök-templomban, Frölich Róbert, körzetünk főrabbi fiaával közösen édesapja emlékére prajheszt, míg az Izsák család, a nemrég elhunyt Izsák György emlékére bimatakarót adományozott a Hősök Templomának. A péntek esti i.tentiszteleten Zoltai Gusztáv, körzetünk elnöke mondott köszönetet a felajánlásért. Az elmúlt két évtizedben csupán néhányszor ajándékoztak valamilyen imaterítót a Dohány utcai zsinagógában, így ez a mostani – kettős adakozás – rendkívüli alkalom volt. Ne feledjük, miközben Mózes II. könyve leírja a Szentély elkészítésének parancsát, módját és megépítésének történetét, foglalkozik a sátort képező kárpitokkal, így a tóraszekrény-takaró elődjét jelentő függöny elkészítésével is. „És csinálj függönyt, kék, és bíborpiros, és karmazsinszínű sodrott lenből...” Elnökünk elmondta, hogy egy igen szép régi szokás, amikor a hívek így díszítik templomukat, miközben elhunyt szeretteikre emlékeznek. S bár az utóbbi időben mindez feledésbe merült, reméli a jövőben mások is követik a – talán hagyományt teremtő – példát.

el a ciprusi és görög zsidók tragédiáját, hogy velük vetették meg a vonatjegyüket Treblinkába, s az utazást ugyanaz az iroda szervezte, amely a társasutazásokat is korábban. Sőt! Négy száz fő fölött charterkedvezményt ajánlott és a 4 éven aluli gyermekek ingyen utazhatnak. A jegyet természetesen csak ODA kellett megvenni... Kardos Péter ezt követően három megható történetet mondott el, ezek közÜL az elsőt, a talán legmeghatóbbat idéznénk. Meisels prágai rabbi mesélte, hogy a gettóban egy apa döbbenet látja egyetlen gyermekét az asznapra összeállított halálmenetben. Az apa kérleli a felügyelőt, hogy engedje el gyermekét, de az kijelenti, neki vigyázni kell a létszámra... Az apa beszél a rabbival, majd dönt, csendben marad, nem vállalja, hogy egy másik apa gyászoljon... Majd visszautazott az időben, s a múlta emlékezett a főrabbi, esténként az égboltot figyelték. A fegyverek torkolattüzéből, az ágyúdörgésből próbáltak következtetni, milyen távolságra lehetnek tőlük felszabadítóik. Már alig maradt élelem és ordító hideg volt. Aztán megjelent az első tank és egy katonaruhás, csapzott, véres arcú tisztet látott, aki azt kiáltotta be a pincébe: fasiszti kaput! Majd utána magyarul hozzátette: Zsidó testvéreim, szabadok vagytok! Később megtudta, Illés Bélának hívták... Beregszászról jött. Fasiszti káput – az ott lévőket azt hitték ez végleges... A katona hátraintett, és egy másik jött be. Egyik kezében fegyver, a másikban kenyér volt. Sötétbarna, kemény, de kenyér!

Hét évtizeddel ezek után milyen szép lenne, ha mi, magyar zsidók is azt kiálthatnánk a világ felé: Magyarországon fasiszti kaput! Igaz, akkor nem lenne kiktől megvédeni bennünket... Zárásként a nagy angol államférfi mondását idézte: Az oroszok a szabadságot nem hozhatták el, mert az nekik sem volt... Majd kiegészítette: viszont elhozták az életet! A rendezvény végén a résztvevők a temetőkertben, a mártírfalnál, majd a zsinagóga oldalánál elhelyezett emléktáblánál tehettek le a megemlékezés köveit. Az eseményen megjelent Feldmájer Péter, a Mazsihisz elnöke; Zoltai Gusztáv, a Mazsihisz ügyvezető igazgatója, körzetünk elnöke; főrabink, dr. Frölich Róbert; Ilan Mor Izrael nagykövete, több diplomata, illetve a Parlament demokratikus pártjainak több képviselője és még sokan mások. No és, körzetünk tagjai, illetve túlélők, s az áldozatok hozzátartozói.

